

Mestská časť Bratislava-Vajnory

Materiál na rokovanie MZ
mestskej časti Bratislava-Vajnory
dňa 19. 06. 2025

K bodu: 9

Informácia o činnosti a aktivitách vo Vajnorskom ľudovom dome v roku 2024

Materiál obsahuje:

1. Návrh uznesenia
2. Uznesenie z MR
3. Dôvodová správa
4. Informácia o VLD

Predkladateľ:

Ing. Michal Vlček
starosta

Zodpovedný:

Gabriela Zemanová, predsedníčka
občianskeho združenia Podobenka z Vajnor

Spracovateľ:

Gabriela Zemanová, predsedníčka
občianskeho združenia Podobenka z Vajnor

Bratislava, jún 2025

NÁVZH UZNESENIA

Miestne zastupiteľstvo po prerokovaní

berie na vedomie

informáciu o činnosti a aktivitách vo Vajnorskom ľudovom dome v roku 2024

UZNESENIE MIESTNEJ RADY

Miestna rada po prerokovaní

odporúča

miestnemu zastupiteľstvu prerokovať a vziať na vedomie informáciu o činnosti a aktivitách vo Vajnorskom ľudovom dome v roku 2024

DÔVODOVÁ SPRÁVA

Keďže Vajnorský ľudový dom je národná kultúrna pamiatka zo začiatku 19. storočia, je ukážkou tradičnej zástavby dvora typu radových dedín. Vertikálne delenie stavebných parciel podmienovalo orientáciu domov od ulice k humnám a viniciam, čím vznikali dlhé dvory alebo dlhé domy. Stavebným materiálom ľudového domu bola najmä nepálená tehla kombinovaná s kameňom a pálenou tehlou. Steny sú približne 60 – 70 cm hrubé, majú nápadný strop s hrubým nosným povalovým trámom a drevené podlahy. Najčastejším motívom ornamentálnej maľby je motív vtáčika, ktorý vajnorské maliarky vedeli nakresliť v neuveriteľnom množstve podôb.

Keďže Podobenka z Vajnora je skupina nadšencov združená v občianskom združení, ktoré oficiálne vzniklo v roku 2014 z iniciatívy Gabriely Zemanovej a Kataríny Števiarovej najmä so zámerom podchytiť deti a mládež a ako pokračovateľom tradícií odovzdať im dedičstvo otcov. Spája navyše milovníkov tradícií a zvykov, piesní, hudby a tanca, divadla, remesiel, tradičnej kuchyne, tradičného hospodárenia rôzneho veku. Svoju činnosť zameriava na zachovanie, rozvíjanie, podporu a prezentáciu hmotného i nehmotného kultúrneho dedičstva v oblasti umeleckej tvorby, divadelnej kultúry, ľudových tradícií a zvykov na Slovensku i v zahraničí. Dlhodobým cieľom združenia je vyhľadávať a spracovávať tradície, zvyky, rôzne činnosti a zábavu našich predkov. Inšpiračným zdrojom tvorivej činnosti je autentický vajnorský folklór. Pri tvorbe projektov sa snaží o aktívnu spoluprácu s miestnymi spolkami a školami. Scénickým stvárnením vajnorského folklóru prostredníctvom hier, tanca, hudby a ľudovej piesne rozdáva radosť a dobrú náladu.

Keďže Mestská časť Bratislava-Vajnory utvára podmienky na vzdelávanie, kultúru, osvetovú činnosť, kultúrno-výchovnú činnosť, kultúrno-spoločenskú činnosť a záujmovú umeleckú činnosť, dbá o ochranu pamätihodností miestneho významu, ktoré majú historický, kultúrny alebo spoločenský význam pre mestskú časť, vykonáva údržbu a správu historických pamiatok a stavieb miestneho významu zverených do správy mestskej časti, ako aj výstavbu, správu a údržbu kultúrnych zariadení, má záujem na oživení Vajnorského ľudového domu rešpektujúc jeho kultúrnu a pamiatkovú hodnotu, najmä vytvorením priestoru pre aktívnu kultúrnu činnosť a expozíciu múzea s dôrazom na vajnorské tradície.

Keďže Podobenka z Vajnora svojou mimoriadnou aktivitou rozvíja vajnorské ľudové tradície pre všetky generácie, spolupracuje s mestskou časťou pri organizovaní kultúrnych a spoločenských podujatí, reprezentuje vajnorskú kultúru na Slovensku aj v zahraničí a usiluje sa o zápis Vajnorského ornamentu ako prvku do Reprezentatívneho zoznamu nehmotného kultúrneho dedičstva Slovenska.

Keďže Vajnorský ľudový dom po jeho rekonštrukcii vykonanej mestskou časťou potrebuje starostlivého a zameraného správcu, ktorý dokáže oživiť vajnorské ľudové tradície aj pre dnešnú generáciu a rozvíjať povedomie o historickom význame Vajnora ako „dediny v meste“ dohodli sa Mestská časť Bratislava-Vajnory a občianske združenie Podobenka z Vajnora na uzatvorení Zmluvy o spolupráci č. 161/2016/ZoS. Predmetom tejto zmluvy je spolupráca zmluvných strán pri starostlivosti o národnú kultúrnu pamiatku Vajnorský ľudový dom, expozíciu múzea, informačné kultúrne centrum, zabezpečovanie podujatí organizovaných vo Vajnorskom ľudovom dome, zabezpečenie priestorových kapacít pre partnera na činnosti súvisiace s činnosťou partnera, a s tým súvisiace vymedzenie vzájomných práv a povinností. Jednou z povinností je predložiť na rokovanie miestneho zastupiteľstva najneskôr do júna nasledujúceho kalendárneho roka informáciu o projekte expozície múzea a o činnosti a aktivitách vo Vajnorskom ľudovom dome.

Informácia

o činnosti a aktivitách vo Vajnorskom ľudovom dome v roku 2024

Tento jedinečný historický objekt poznajú hádam všetci obyvatelia Vajnor – nachádza sa na hlavnej ulici, ktorú tí starší volali aj „hradská“ – a toto pomenovanie je oprávnené, pretože to pôvodne naozaj bola cesta, ktorá spájala Vajnory s Bratislavským hradom, ku ktorému mala obec historický vzťah.

Vajnorský ľudový dom je stavba zo začiatku 19. storočia a je ukážkou tradičnej zástavby „dlhého“ dvora v tzv. radovej dedine. V roku 1985 bol vyhlásený za národnú kultúrnu pamiatku. Dom je situovaný širšou stranou do uličného frontu. Jeho stavebným materiálom bola najmä nepálená tehla kombinovaná s kameňom a pálenou tehlou. Steny sú približne 60 - 70 cm hrubé, majú nápadný strop s hrubým nosným povalovým trámom a drevené podlahy.

Členenie a interier obytného domu bol prispôsobený potrebám vtedajšej rodiny. Vchod do domu je cez „sín“ – kuchyňu s otvoreným ohniskom, ktorým sa vykurovala predná izba aj komora. Za pitvorom je izba s dvoma oblokmí do ulice a v osi izby je komora, prestavaná na zadnú izbu. Hospodárske stavby ako stajňa, maštal' a stodola boli od obytnej časti domu oddelené prešovňou, kde sa nielen lisovalo hrozno, ale i uskladňovalo dorobené víno.

Na Vajnorskom ľudovom dome môžeme pozorovať i charakteristický architektonický prvok typický pre túto oblasť - spevnený vchod do domu a pivnič, tzv. výpustok. Typickou ukážkou ľudovej maliarskej interiérovej výzdoby je dekoratívna výmalba umiestnená nad otvoreným ohniskom (nad čelust'ami pece). Biely ornament je v jednoduchšom prevedení a je namaľovaný na hnedom pozadí. Motívom sú štylizované kvety, listy a vtáčiky. Ďalšou maliarskou výzdobou, ktorá ešte čaká na ruky reštaurátora, je maľba na stene v tzv. prešovni. Na bielom pozadí modro-červeno-zelenej farebnosti v polkruhovitých výsečiach zrkadlovo sa opakuje výjav zobrazujúci štylizované strapce hrozna, viničné úponky, kvety a vtáky. Najčastejším motívom ornamentálnej maľby je motív vtáčika, ktorý vajnorské maliarky vedeli nakresliť v neuveriteľnom množstve podôb. Dodnes je táto pôvodná tvorba zdrojom inšpirácie pre ďalšie generácie.

Po roku 1990 prešiel Vajnorský ľudový dom do vlastníctva Hlavného mesta SR Bratislavy. Nový vlastník sa najmä pre nedostatok financií nedokázal kompletne postarať o túto národnú kultúrnu pamiatku. Vajnorský ľudový dom začal postupne chátrať, zatekalo doň, objekt vlhol a exponáty z múzea bolo potrebné zachrániť. V súčasnosti sú uložené v depozitári Múzea mesta Bratislavy, ktoré je ich vlastníkom. Mestská časť Bratislava-Vajnory sa celé roky snažila neúspešne získať Vajnorský ľudový dom, jeden z posledných pôvodných domov vajnorskej architektúry, do správy napriek tomu, že táto pamiatka bola takmer pred zrútením.

Ihneď po získaní Vajnorského ľudového domu do správy sa mohla konečne vajnorská samospráva pustiť rekonštrukcie. Začalo sa udržiavacími prácami, aby sa predišlo ďalším škodám. Predovšetkým bolo potrebné podchytiť rozmočené základy. Sú veľmi plytké a ich nadstavbu tvoria väčšinou tehly vyrobené podľa starej receptúry z hliny a slamy. Po odkrytí omietok sa dokonca objavili rôzne výstuže z novších tehál, ktoré však do pôvodnej architektúry nepatria a museli byť odstránené. Boli to náročné postupy, pri ktorých bola ohrozená najmä statika budovy. Po tom, čo táto historická kultúrna pamiatka dostala novú strechu v prednej časti objektu, práce pokračovali na opravách interiéru.

Vajnorský ľudový dom miestna samospráva opravovala z finančných prostriedkov získaných z verejných zdrojov, od podnikateľských subjektov i darov súkromných osôb. Vajnory získali granty z

Ministerstva kultúry SR a z Bratislavského samosprávneho kraja, finančnými prostriedkami prispela Nadácia Všeobecnej úverovej banky a Slovenské elektrárne.

Zrekonštruovaný Vajnorský ľudový dom si mohli obyvatelia obce i návštevníci po prvý krát pozrieť 25. októbra 2014. V súčasnosti v ňom svoje aktivity v oblasti zachovávanía tradičnej vajnorskej kultúry realizuje najmä občianske združenie Podobenka z Vajnor.

My, členovia Podobenky, sa celoročne staráme nielen o expozíciu tradičného bývania, ktorá bola zriadená predovšetkým z vlastných zdrojov našich členov, ale aj exteriér, pričom návštevníkom poskytujeme komentovanú sprievodcovskú službu s možnosťou zakúpenia vajnorskej keramiky, publikácií a výrobkov vajnorských ľudových umelcov. Pre záujemcov o tradičné ľudové remeslá tu organizujeme kurzy paličkovania, zdobenia kraslíc, vyšívania a maľovania vajnorských ornamentov. Takto prostredníctvom Školy vajnorských tradícií sa snažíme oživiť vajnorské ľudové tradície aj pre dnešnú generáciu a rozvíjať povedomie o historickom význame Vajnora ako „dediny v meste“. Staráme sa o výzdobu interiéru a exteriéru, organizujeme tematické výstavy a prezentácie tradičných zvykov podľa zvykoslovného kalendára so živými ukážkami k výročným ľudovým obyčajom a zvykom.

Upratujeme a staráme sa o vnútorné priestory, vrátane pravidelného vetrania objektu aj v novozrekonštruovanej časti, ktorá čaká na kolaudáciu (nie je zatiaľ zavedený plyn do interiéru), a to počas celého kalendárneho roka, ako aj temperovania v zimnom období. Celoročne sa staráme a vykonávame údržbu vystavených exponátov, staráme sa o zeleň, záhony a vinohrad na dvore ale aj o zeleň na ulici pre Vajnorským ľudovým domom, vykonávame letnú ako aj zimnú údržbu dvora.

Po prvej etape obnovy Vajnorského ľudového domu sa Mestská časť Bratislava-Vajnory pustila do druhej etapy obnovy – do rekonštrukcie objektov v strednej časti dvora, ktorú realizuje aj s podporou finančného príspevku od Ministerstva financií SR. Samotná rekonštrukcia prebieha pod odborným dohľadom Krajského pamiatkového úradu. Cieľom je zachovať čo najviac prvkov ľudovej architektúry. V rámci rekonštrukcie sa vybudovali aj sociálne zariadenia, je zavedená elektrina, voda a plyn.

Príprava na Veľkú noc 2024

V predveľkonočnom období sa všetci, ktorí v tomto období až do Veľkej noci okolo Vajnorského ľudového domu prechádzali, mohli do vnútra nazrieť a pozrieť si tradičný vajnorský príbytok aj s tradičnou veľkonočnou výzdobou.

Veľkonočný pondelok (1.4.2024)

Už tradične sa na Veľkonočný pondelok stretávajú vo Vajnorskom ľudovom dome členovia občianskeho združenia Podobenka z Vajnora a tu spolu s priateľmi a návštevníkmi prežívajú veselé sviatky jari so všetkým, čo k tomu patrí.

Nie inak tomu bolo aj tento rok. Šibačov prišlo naozaj požehnane. Vyšibali nás, symbolicky aj vyoblievali a tak my všetky dievčence budeme celý rok zdravé, vrtké a svieže. O to sa už postarali nielen naši vajnorskí mládenci, ale aj zástupcovia mužského pohlavia, ktorí prišli spoza hraníc našej mestskej časti, regiónu ba aj Slovenska. Za odmenu si odvážni šibači odniesli nielen krásne vajnorské kraslice, ale pohostili sme ich aj tradičnými dobrotami (*velkonočná sekanka, oškvarkové pagáčki, makovník, orechovník a sirovník*) a vajnorským vínom.

Všetci návštevníci, ktorí na Veľkonočný pondelok medzi nás do Vajnorského ľudového domu prišli, si mohli poprezerat' expozíciu tradičného bývania, ktorú sme tematicky prispôbobi Veľkonočným sviatkom. Dvere aj brána ostali, pre istotu, otvorené po celý čas - nestíhali by sme veru otvárať! Vo Vajnorskom ľudovom dome to jednoducho žije !

Návštevy žiakov základnej školy (máj – jún 2024)

Každoročne, a nebolo to inak ani v roku 2024, sa v mesiacoch máj a jún v rámci predmetu regionálna výchova uskutoční niekoľko návštev Vajnorského ľudového domu žiakov 4. a 5. ročníkov Základnej školy Kataríny Brúderovej. Deti sa so záujmom započúvali a aktívne zapájali do rozprávania o živote starých Vajnorákov.

Sviatok Božieho tela (30.5.2024)

Sviatok Najsvätejšieho Kristovho tela a krvi oddávna sprevádza tradícia procesií. Veriaci na čele s kňazom v slávnostnom sprievode nesú monštranciu ulicami miest a dedín. Deti na znak úcty a lásky k Bohu rozsypajú na cestu lupene kvetov. Sprievod sa zastavuje pri štyroch oltároch symbolizujúcich štyri svetové strany. Jedným zo štyroch takýchto oltárov bol aj v roku 2024 už po šiesty krát aj oltár v bráne dvora VLD, ktorý pripravili a ozdobili členovia Podobenky z Vajnor.

Letná Škola vajnorských tradícií (2.7.2024, 16.7.2024 a 8. – 12.7.2024 od 17,00 do 20,00 h)-

Aj keď prázdniny sú v plnom prúde a mnohí školáci si vychutnávajú sladké letné dni plné relaxu, vo Vajnoroch chodíme do školy aj v čase letného voľna. Všetci, ktorí majú radi ručné práce, všetci, ktorí radi niečo tvoria a radi sa priučia aj niečomu novému, sa druhý prázdninový týždeň mali možnosť stretávať na dvore Vajnorského ľudového domu v letnej Škole vajnorských tradícií, ktorú organizuje v spolupráci s mestskou časťou Bratislava-Vajnory občianske združenie Podobenka z Vajnor. Paličkovanie, vyšívanie, maľovanie ornamentov, šitie hračiek a tvorba tradičných vajnorských kraslíc boli v ponuke aj tento rok. Dielne pod vedením skúsených a šikovných lektoriek prilákali aj tentoraz množstvo domácich malých i veľkých Vajnorákov, ale aj návštevníkov z iných mestských častí a okolitých obcí a prázdninujúce deti z rôznych kútov Slovenska.

Keďže si každoročne vedíme aj „triednu knihu“, vieme, že sa v našej škole v tomto roku počas jedného týždňa od pondelka do piatku vystriedalo takmer 60 „žiakov“. Škola vajnorských tradícií funguje v nemennej podobe už deviaty rok a ako vidno, stále máme čo ponúknuť. Nemalý záujem počas „vyučovania“ bol aj v tomto roku tiež o prehliadku expozície tradičného bývania v interiéri Vajnorského ľudového domu, kde mohli návštevníci obdivovať nádherný Vajnorský ornament v rôznych podobách na krojoch, obrusoch, plachtách, vankúšoch, obrazoch, tanieroch a nástenných maľbách.

Denný tanečný tábor s Lúčnicou (2.7., 9.7. a 16.7.2024)

Aj v školských laviciach má „vyučovanie“ svoje pravidlá a po každej hodine nasleduje aspoň niekoľkokminútová prestávka. My však namiesto prestávky našu letnú školu každoročne rozširujeme na základe spolupráce s Tanečnou školou profesora Štefana Nosáľa o špeciálne dielne pre deti z Denného tanečného tábora s Lúčnicou.

Po minuloročných skúsenostiach sme pripravili aj tento rok pre cca 150 detí remeselné stanovišťa. Malí tanečníci sa ako zvedavé šidlá vrhli na vyšívanie, maľovanie, šitie hračiek, paličkovanie a výrobu kraslíc. Aj tieto deti po skupinkách postupne nazreli do Vajnorského ľudového domu, kde sme sa s nimi rozprávali o tradíciách a živote starých Vajnorákov. Zvedavými otázkami nám deti jasne dali najavo svoj záujem a my tak vieme, že naša snaha sa nemiňa účinkom, a zároveň sme presvedčení, že to, čo robíme, má svoj význam a zmysel.

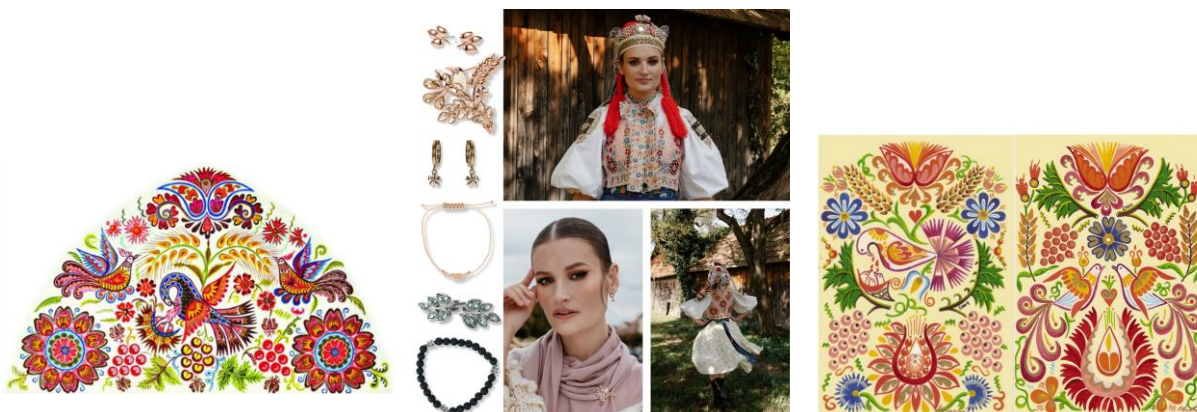
Viera Slezáková (júl a august 2024)

Natáčanie a fotenie k odovzdávaniu titulu Majster ľudovej umeleckej výroby a fotenie s fotografom Marcom Balazom do projektu o ľudovej kultúre.

Petra Toth (6.10.2024)

Slovenská šperkárka a dizajnérka, ktorá vo svojej tvorbe používa pôvodné slovanské ornamenty a pretvára ich do sofistikovanej súčasnej formy. V rámci projektu Vyšperkovaná cesta Slovenskom, kedy cestovala po Slovensku a objavila 25 tradičných regiónov. V každom regióne sme si vybrala jednu obec/mesto a vytvorila šperky inšpirované krojom alebo výšivkou z tejto obce. Z Malokarpatskej oblasti ju na tvorbu šperkov inšpiroval ornament z Vajnor.

Obdobie adventu a Vianoc 2024

Je už tradíciou, že sa v priestoroch Vajnorského ľudového domu Podobienka z Vajnor každoročne v adventnom období pripravuje na Vianoce. Spolu s deťmi, ich rodičmi a aj starými rodičmi vyrábame tradičné vianočné ozdoby, zdobíme vianočný stromček zavesený v izbe nad stolom a rozprávame sa o vianočných tradíciách a zvykoch. Okoloidúci mohli tak nazrieť cez okienko do vianočne vyzdobeného interiéru.

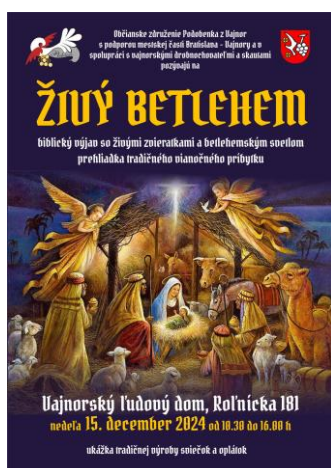

Sviatok sv. Lucie (13.12.2024) – ukážka tradičných zvykov vo dvore Vajnorského ľudového domu a v adventnom období. Tento sobotňajší deň už tradičný lampiónový sprievod opäť prechádzal do Domu kultúry Vajnory cez dvor Vajnorského ľudového domu. „Lucie“ v bielych plachtách s husacími krídlami, lampášmi a sviečkami ožiarený dvor a znejúca hudba priniesli tú pravú emóciu a tajomnú atmosféru.

Živý betlehem (15.12.2024)

Podobenka z Vajnor s podporou mestskej časti Bratislava–Vajnory a v spolupráci s vajnorskými drobnochovateľmi, skautami a poľovníkmi pripravili pre návštevníkov Vajnorského ľudového domu (v maštali) živý betlehem. Podujatie sa konalo v poslednú adventnú nedeľu v čase od 10.30 do 16.00 h vo dvore ľudového domu. Najmä malých návštevníkov potešili domáce zvieratká, ktoré sa tradične chovali na vajnorských dvoroch. Pripravený bol na dvore aj ozdobený vianočný stromček. Návštevníci si mohli prezrieť aj vianočne vyzdobený interié ľudového domu, zaspievať si s nami vianočné koledy, vlastnoručne si vyrobiť sviečku z vosku, ako aj ochutnať vianočné oplátky. Verili sme, že sa nám všetko k spokojnosti všetkých podarí pripraviť, a návštevníci si budú môcť z ľudového domu odniesť do svojich príbytkov okrem vianočnej atmosféry aj betlehemské svetlo. Betlehemom sme si chceli pripomenúť narodenie Ježiša Krista aj vo Vajnoroch.

Expozícia tradičného ľudového bývania

Vajnorský ľudový dom bol počas roka 2024 pre verejnosť - záujemcov o prehliadku prístupný v utorok od 17:30 do 19:30 hod a v prípade záujmu bolo možné si dohodnúť aj individuálnu prehliadku telefonicky na čísle 0911 821 617 alebo e-mailom na podobenkazvajnor@gmail.com.

Členovia Podobenky majú pre návštevníkov pripravenú komentovanú prehliadku priestorov Vajnorského ľudového domu s informáciami o histórii obce, o priestore ľudového domu, o zvykoch a tradíciách Vajnora a vedľa ponúknuť ukážky ľudových remesiel aj v tradičných vajnorských krojoch, čo je možné využiť po predchádzajúcom dohovore. Expozícia sa postupne dopĺňa a podľa ročných období tematicky obmieňa.

V priestoroch Vajnorského ľudového domu majú možnosť návštevníci zakúpiť si aj vajnorskú keramiku, publikácie vydané mestskou časťou ako aj výrobky vajnorských ľudových umelcov.

**REKAPITULÁCIA PREDAJA KERAMIKY A PUBLIKÁCIÍ MČ
A ĽUDOVOUMELECKÝCH VÝROBKOV
KRISTÍNY ROŽŇOVCOVEJ A OSTATNÝCH ČLENOV PODOBENKY Z
VAJNOR VO VAJNORSKOM ĽUDOVOM DOME V ROKU 2024**

Por. č.	Názov tovaru	Cena spolu v €
1	vajnorská keramika	134,00
2	tričká, ruksaky a publikácie MČ	53,50
PREDANÁ KERAMIKA A PUBLIKÁCIE MČ SPOLU		187,50
1	ľudovoumelecké výrobky Kristíny Rožňovcovej	142,00
2	ľudovoumelecké výrobky ostatných členov združenia	12,00
PREDANÉ ĽUDOVOUMELECKÉ VÝROBKY SPOLU		154,00
PREDANÝ TOVAR SPOLU		341,50

Návštevníkov a záujemcov o prehliadku Vajnorského ľudového domu a o vajnorské tradície aj vďaka aktivitám organizovaných členmi občianskeho združenia Podobenka z Vajnor neustále pribúda. Sú to väčšinou takí, ktorí si individuálnu prehliadku dopredu dohodnú, ale aj náhodní, ktorí keď vidia, že sú otvorené okná, chcú iba nazrieť, ale potom v múzeu strávia aj hodinu.

Veríme, že Vajnorský ľudový dom bude i naďalej využívaný tak, aby on sám a podujatia v ňom realizované čo najlepšie reprezentovali vajnorské tradície, na ktoré sme všetci Vajnoráci právom hrdí.

Gabriela Zemanová, predsedníčka občianskeho združenia Podobenka z Vajnor